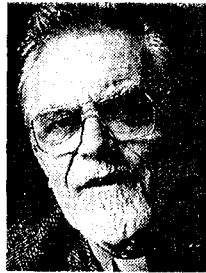

Mellom to jubileer

Ap 26/5-95

FORSONING: Frigjøringsjubileet ga ikke det forløsende signal – gjør kirkejubileet?

PER
LØNNING

*Dr. theol. & philos., tidligere biskop
i Borg og i Bjørgvin.*

Den norske kirke vedkjenner seg med glede sin rolle som nasjonal retningsviser i okkupasjonsårene. Dens takknemlighet til biskop Eivind Berggrav for klarsynt lederskap vil stå fast til alle tider. Det vil nok også komme behørig frem under tusenårsjubileet. I rettsoppgjørets år var det hans og andre kirkelederes rolle å advare mot vilkårlighet og lynsjustis, hvilket likevel ikke forhindret at de på «den andre siden» tolket det som moralsk garanti for rettsoppgjøret, slik det nå engang ble gjennomført. At oppgjøret i flere henseender ble opplevd som tilfeldig og at mange kjente seg rammet urimelig, er en sak vi som rettssamfunn ikke har råd til å benekte.

Mest iøynefallende er den belastning som rammet barn og unge – også mange født årevis etter krigen – de måtte rett og slett bøte for foreldres valg. En usalighet av mobbing! Oppgjørets indirekte virkninger har i omfang langt overgått de direkte. Skjønt heller ikke jusen kan frasi seg medansvar for sine sosiale ringvirkninger. – Udifferensiert bruk av ordet «landssvikere» har tjent til å institusjonalisere et umulig kvalitetsskille mellom personlig integritet hos «alle» på den ene siden og «alle» på den andre. Dette tør være en hovedgrunn til at mange i dag krymper seg for den skyldbekjennelse det offisielle samfunn synes å forlange som adgangsbillett.

Ubødt har jeg i årevis fått tilsendt organet Land og Folk. Det er litt av en påkjenning å konstatere hvordan selvforsvaret driver en falanks av våre gamle NS'ere til å bortforklare alt som overhodet lar seg

bortforklare og litt til om krigsårenes drama. Dette bidrar lite til forsoning. De er utvilsomt i god tro når de hevder at Norge fra juni 1940 ikke lenger var i krig, at noen måtte sikre en norsk fremtid når Tyskland nå allikevel kom til å vinne, at de hadde minimal kjennskap til Auschwitz, enkelte bidro dessuten til å stagge tyske represalier. Alt dette hadde latt seg høre som subjektivt samvittighetsforsvar sammen med en klar innrømmelse av at man, i strid med alle edle hensikter, hadde gitt faktisk støtte til et barbari man nå sier helhjertet nei til.

Allikevel: møtet med gamle NS-medlemmer har gjennom årene forvissnet meg om at det hos mange – muligens det store flertall – fins en ekte beklagelse av fortiden. Dersom vi i fremtiden vil trues av nye nazistiske fremstøt, da er det ikke de gamle NS'ere og deres barn det kommer fra. Det som gjør det vanskelig for dem å bekjenne like ut, er det trauma som – unnskyld ordet – mobbekulturen har skapt: de kan simpelthen ikke utlevere nålevende og avdøde venner til det de opplever som etisk deklassering.

Kirken – ja hvor kommer så den inn? Fremtredende kirkeprofiler som prost Henrik Ljøstveit i Larvik og biskop Kristian Schjelderup tok risken på å bli uthengt som «silkefront» ved å tale forsoningens sak. Siden har Kirken på lokalplanet i ikke liten utstrekning lyktes i å gjenopprette kontakt til enkeltpersoner og familier som har kjent seg utestengt. Og takk for det! Men den har holdt en altfor lav profil i den store fellessamtalen. Og – verst av alt – prekestolglipp er ikke uvanlige: omtale av krigsårene som i ureflektert enkelhet fastspikrer perspektivet «Vi på den rette siden – de på den gale». Kunne 1000-årsjubileet gi et utvetydig signal: prekestolsmobbing bannlyst fra nå av! – ville det være et ikke uviktig veimerke i retningen full folkeforsoning.

Per Lønning